

AR KONSTITUCINĖ INFORMACIJOS LAISVĖ YRA PRIORITETINĖ?

Ramutė Ruškytė

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas
Elektroninis paštas r.ruskyte@lvat.lt

Pateikta 2020 m. rugpjūčio 6 d., parengta spaudai 2020 m. lapkričio 13 d.

DOI: 10.13165/JUR-20-27-2-01

Santrauka. Straipsnyje analizuojamas Konstitucinio Teismo suformuluotos informacijos laisvės sampratos, jos turinio apimties, subjektų ir reikšmės kitų teisių kontekste bei šios laisvės ribojimo pagrindų aiškinimas Konstitucinio Teismo aktuose. Atliekant Konstitucinio Teismo nutarimų analizę nagrinėjami argumentai, kuriais jis grindžia savo priimtus baigiamuosius aktus bylose, susijusiose su informacijos laisve.

Straipsnyje tiriama, ar Konstituciniam Teismui taikant įvairius aiškinimo metodus gaunamas informacijos laisvės sampratos, jos turinio, ribojimų pagrindų aiškinimo rezultatas konkrečiais aspektais pagal apimtį atspindi plečiamąjį ar siauriamąjį aiškinimą, lyginant su lingvistine informacijos laisvės išraiška Konstitucijos 25 straipsnyje. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje užrašyto informacijos laisvės lingvistinio teksto ir jos konteksto (konstitucinės doktrinos) ypatumai atskirais atvejais bus palyginti su Lietuvos artimo regiono valstybių konstitucijų tekstais bei konstitucinių teismų, taip pat Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimais. Kartu vertinama (tam skirtas ir atskiras paskutinis skyrius), ar galima konstitucinėje doktrinoje aptikti tam tikrų informacijos laisvės aspektų aiškinimo stoką.

Reikšminiai žodžiai: konstitucinė jurisprudencija, konstitucinė informacijos laisvė, nuomonė, įsitikinimai, aiškinimo metodai.

Įvadas

Konstitucinio Teismo (toliau ir – Teismas) darbo esmė – ir Konstitucijos taikymas, ir teisinė kūryba (kūrybiška interpretacija) kartu¹. Konstitucijoje įtvirtintas tiesioginio taikymo principas suponuoja Konstitucinio Teismo pareigą aiškinti Konstituciją². Konstitucijos taikymas be aiškinimo negalimas.

Konstituciniam Teismui aiškinant atskleidžiama konstitucinių normų reikšmė laikantis taisyklės, jog negalima keisti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių sistemos. Teisės aiškinimą „pagal apimtį“ įprasta skirstyti į adekvatų, siaurinamąjį ir plečiamąjį. Nors Konstitucinis Teismas, plėtodamas konstitucinę doktriną, taiko įvairius aiškinimo būdus ir vadinamąjį balansavimo principą – „susidūrus“ informacijos laisvės ir kitai teisei, vertybei, viešajam interesui konkrečioje byloje vertina, kuriai / kuriam iš jų teikti prioritetą, ne viename savo nutarimų³ jis yra pažymėjęs, kad Konstitucinio Teismo nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į visą oficialų doktrininių kontekstą, taip pat į kitas Konstitucijos nuostatas (explicitines ir implicitines), susijusias su Konstitucijos nuostata, kurią aiškinant Konstitucinio Teismo nutarime buvo suformuluota atitinkama oficiali konstitucinė doktrininė nuostata; jokia Konstitucinio Teismo nutarimo nuostata negali būti aiškinama ignoruojant jos prasmines bei sistemines sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrininėmis nuostatomis, taip pat su kitomis Konstitucijos nuostatomis, autorės nuomone, galima tirti ir tai, ar Teismas, aiškindamas Konstitucijos nuostatas, formulavo bendras taisykles, kurios gali būti vertinamos kaip siaurinamasis ar plečiamasis konkrečios Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos aiškinimas.

Tokio tyrimo galimybę sudaro ir pats Konstitucinis Teismas, viename iš nutarimų paminėjęs, kad „aiškinant siauriau būtų nepaisoma konstitucinio atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio teisinės valstybės principo, kitų Konstitucijos nuostatų“⁴.

Straipsnio tikslas – nustatyti, kuriais atvejais konstitucinės informacijos laisvės pagrindų aiškinimo rezultatas pagal apimtį gali būti vertinamas kaip Konstitucijos 25 straipsnio konkrečių nuostatų siaurinamasis ar plečiamasis aiškinimas.

Tyrimo objektai – Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai, taip pat kai kurių kitų Europos valstybių konstitucinės nuostatos, susijusios su informacijos laisve, šių teismų sprendimai bei aktualūs tiriamu aspektu Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai.

- 1 Egidijus Jarašiūnas, „Konstitucinė justicija ir demokratija: keletas sąveikos problemų“, *Jurisprudencija* 64, 56 (2005): 74–83.
- 2 Egidijus Kūris, „Konstitucijos aiškinimas, konstitucinės teisės šaltiniai ir besikeičianti konstitucinės teisės paradigma“, *Teisės problemos* 1, 43 (2003): 8–32.
- 3 Žr., pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 6 d., 2009 m. spalio 28 d., 2013 m. liepos 3 d. sprendimus, žiūrėta 2020 m. liepos 4 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135>.
- 4 „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, žiūrėta 2020 m. liepos 4 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135>.

Šiame straipsnyje taikyti įvairūs tyrimo metodai, įskaitant lingvistinį, istorinį, analitinį, lyginamąjį, loginį ir sisteminį.

Informacijos laisvės tema yra gvildenę Egidijus Jarašiūnas, Dainius Kenstavičius, Gintaras Aleknonis, Liudvika Meškauskaitė, Algimantas Šindeikis, Gintarė Makauskaitė. Prof. E. Jarašiūno straipsnyje „Informacijos laisvės apsaugos problemos Konstitucinio Teismo praktikoje“ analizuoti informacijos laisvės konstituciniai pagrindai, tačiau tik per Konstitucinio Teismo pirmuosius penkerius darbo metus – iki 1998 m. Kitas šio autoriaus straipsnis „Konstitucinė justicija ir demokratija: keletas sąveikos problemų“ susijęs su Konstitucijos interpretacija, tačiau jame nebuvo tirtas konstitucinių informacijos laisvę įtvirtinančių nuostatų aiškinimas Konstitucinio Teismo aktuose. D. Kenstavičiaus straipsnyje „Svarbiausios žodžio laisvės ribojimo sąlygos Jungtinėse Amerikos Valstijose“ nagrinėti ne Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, o JAV Aukščiausiojo Teismo praktikoje taikomi JAV Konstitucijos aiškinimo metodai. Todėl straipsnyje nagrinėjama tema yra nauja ir kartu aktuali, nes Konstituciniam Teismui plėtojant informacijos laisvės doktriną byla po bylos, autorės nuomone, vis dar kyla poreikis aiškinti naujus informacijos laisvės aspektus, kurie straipsnyje iškeliami.

1. Informacijos ir įsitikinimų raiškos laisvė

Lietuvos Respublikos Konstitucija *expressis verbis* neįvardina tokios pažodinės teisinės konstrukcijos, kaip „informacijos laisvė“ (kuri tam tikrais atvejais teisinėje literatūroje⁵, valstybių konstitucijose⁶ ar tarptautiniuose teisės aktuose, tarptautinėse konvencijose⁷ vadinama žodžio laisve), taip pat neapibrėžia, ką apima Konstitucijos 25 straipsnyje vartojama sąvoka „informacija“. Taigi pačiame Konstitucijos tekste informacijos laisvės sampratos turinio apimtis nėra pakankamai aiški.

Konstitucinis Teismas informacijos laisvės sąvoką savo baigiamuosiuose teisės aktuose vartoja. Antai dar 1995 m. balandžio 20 d. nutarime Teismas yra konstatavęs, kad žmogaus teisė turėti įsitikinimus turi būti pagrįsta realia galimybe laisvai juos formuoti įvairios informacijos pagrindu, įskaitant teisę nevaržomai gauti informaciją. Šiuo atveju dvi Konstitucijoje įtvirtintos laisvės traktuojamos kaip neatsiejamos viena nuo

5 Algimantas Šindeikis, „Žodžio laisvė ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius“, *Jurisprudencija* 20, 3 (2013): 1023–1060.

6 Suomijos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pavadinimas suformuluotas taip: „Saviraiškos laisvė ir teisė gauti informaciją“. Pagal šį straipsnį, ši laisvė apima teisę reikšti, gauti, skleisti informaciją, nuomones, taip pat kitoki bendravimą be išankstinio ribojimo, žiūrėta 2020 m. gegužės 6 d., <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/asiasanat.php?start=a&id=1139>.

7 Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11 straipsnis „Saviraiškos ir informacijos laisvė. 1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijoms nekludant ir nepaisant valstybių sienų. 2. Turi būti gerbiama žiniasklaidos laisvė ir pluralizmas.“ *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* (2016/C 202/02), žiūrėta 2020 m. gegužės 6 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=HU>.

kitos, nors dar ir neįvardytos bendra sąvoka – informacijos laisvė. Teismas 1997 m. vasario 13 d. nutarime apibūdino informacijos laisvę kaip paprastai traktuojamą plačiąja prasme ir apimančią žodžio laisvę, įsitikinimų turėjimo ir jų reiškimo laisvę, teisę gauti ir skleisti informaciją bei idėjas, spaudos ir kitų informacijos priemonių laisvę. Nors Konstitucinis Teismas nenurodė, kad tokios informacijos laisvės sampratos turinį sieja su konkrečia Konstitucijos norma (normomis), tačiau iš to, kaip ji apibūdinta, galima daryti prielaidą, jog jis atspindi dvi Konstitucijos 25 straipsnio nuostatas: 1) teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti; 2) laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Tiesiogiai Konstitucijos normomis grindžiamą aiškinimą galima rasti vėlesniame Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 10 d. nutarime, kuriame aiškintos Konstitucijos 25 ir 33 straipsnių nuostatos. Konstitucinis Teismas informacijos laisvę sieja tik su laisve ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, t. y. neapimamos teisės turėti įsitikinimus ir jų reiškimo laisvės. Minėtame nutarime Teismas konstatavo, jog „tai, kad šalies Konstitucijoje yra įtvirtinta įsitikinimų bei informacijos laisvė, reiškia, jog valstybė įpareigojama garantuoti ir saugoti žmogaus teisę turėti ir laisvai reikšti įsitikinimus, teisę nekludomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, o kartu yra įtvirtinamos ir atviros visuomenės, pliuralistinės demokratijos garantijos. Tarp šių normų ir jau minėtų Konstitucijos 25 straipsnio normų esama sąsajos tuo atžvilgiu, kad 25 straipsnyje garantuojama žmogaus įsitikinimų laisvė, *taip pat informacijos laisvė (paryškinta – R. R.)* 33 straipsnio antroje dalyje įgyja sukonkretintą išraišką, būtent: piliečiams laiduojama teisė reikšti kritinę nuomonę ar požiūrį, skleisti kritinę informaciją apie valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą. Konstitucijos 33 straipsnyje įtvirtinta teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą – tai sukonkretinta įsitikinimų ir informacijos laisvės forma.“ Ši Konstitucinio Teismo pozicija išlaikyta vėlesniuose Teismo nutarimuose, nors ir akcentuojama, kad įsitikinimų laisvė ir informacijos laisvė yra susijusios, jas Konstitucinis Teismas traktuoja kaip dvi atskiras laisves (teises)⁸. Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarime pabrėžta, kad konstitucinė informacijos laisvė yra neatsiejama nuo konstitucinės įsitikinimų ir jų raiškos laisvės, yra jos sąlyga. 2007 m. vasario 13 d. nutarime Teismas akcentavo, kad kiekvienas žmogus turi savo pažiūras ir įsitikinimus, o nevaržoma galimybė juos reikšti yra elementari prielaida jam bendrauti su kitais žmonėmis. Tik laisvai keičiantis informacija atsiveria galimybė individui plėsti savo žinias, ugdyti pasaulėžiūrą.

Kaip matyti iš aptartų Konstitucinio Teismo doktrininų nuostatų, teisė turėti savo įsitikinimus ir laisvė juos reikšti, pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos tekstą, jos 25 straipsnio 1 dalį („Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai

8 Plačiąja prasme Teismas vartojo informacijos laisvės sampratą kaip apimančią ne tik informaciją, bet ir įsitikinimų sklaidą tik tais atvejais, kai aiškino šią laisvę neigatyviaja prasme (atvejus, kurie nepatenka į informacijos laisvės apsaugą pagal Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalį). Plačiau žr. Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. ir 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimus, žiūrėta 2020 m. gegužės 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paiska/135>.

reikšti“) bei šio straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatas (kuriose nustatyti laisvės reikšti įsitikinimus bei gauti ir skleisti informaciją ribojimai), laikoma atskira teise, o ne sudėtine informacijos laisvės dalimi, nors kartu Teismas pabrėžė, kad šios dvi laisvės yra neatsiejamos viena nuo kitos. Aptartu atveju Konstitucinio Teismo Konstitucijos 25 straipsnio tekste įtvirtintų teisių ir laisvių aiškinimo rezultatas atitinka lingvistinį Konstitucijos aiškinimo būdą.

Šiame straipsnyje toliau informacijos laisvė bus analizuojama kaip apimanti laisvę (teisę) ieškoti, gauti ir skleisti informaciją (išskyrus atvejus, susijusius su piliečio teise įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės įstaigų turimą informaciją apie jį), o teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti bus vertinama tik tiek, kiek to reikalauja šio straipsnio tekstas ir kontekstas.

2. Informacijos laisvės subjektai

Konstitucinė nuostata – „žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“ įvardija asmenį – žmogų, o 1995 m. balandžio 20 d. Konstitucinio Teismo nutarime išaiškinta, kad ši konstitucinė nuostata taip pat saugo ir visą komunikacijos procesą, įskaitant ir masinės informacijos priemonių teisę nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Kitaip tariant, Teismas iš Konstitucijos 25 straipsnio kildino ir žiniasklaidos laisvę, nors žiniasklaidos sąvokos, kuri tuo metu dar nebuvo oficialiai kalbininkų aprobuota, minėtame nutarime nevartojo, vietoj jos nurodė Konstitucijos 44 straipsnio formuluotę – masinės informacijos priemonės⁹.

Minėtos Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos („žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“) aiškinimas nurodant, kad patenka ir žiniasklaida, laikytinas plečiamuoju aiškinimu, lyginant su lingvistiniu šios nuostatos aiškinimu. Pastebėtina, kad Teismas vėlesniame savo 2002 m. spalio 23 d. nutarime plėtodamas ankstesnį aiškinimą žiniasklaidos laisvę kildino ne tik iš Konstitucijos 25 straipsnio, bet ir iš kitų Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių ir garantuojančių žmogaus laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, o būtent: 44 straipsnio 1 dalies nuostata, kad masinės informacijos cenzūra draudžiama, šio straipsnio 2 dalies nuostata, kad valstybė, politinės partijos, politinės ir visuomeninės organizacijos, kitos institucijos ar asmenys negali monopolizuoti masinės informacijos priemonių, 33 straipsnio 2 dalies nuostata, kad piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskūsti jų sprendimus, kad draudžiama persekioti už kritiką ir kt.

Taigi nors Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos („žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“) tekstą aptariamam aspektu Konstitucinis Teismas aiškino plečiamai, tačiau 2002 m. spalio 23 d. nutarime aiškiai pagrindė tokį aiškinimą keliomis kitomis Konstitucijos nuostatomis, kurios garantuoja laisvę

9 Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, priešingai nei Lenkijos Respublikos Konstitucijos 14 straipsnyje, nėra *expressis verbis* numatyta žiniasklaidos (spaudos) laisvė. *Lenkijos Respublikos Konstitucija*, žiūrėta 2020 m. lapkričio 12 d., <https://dziennikustaw.gov.pl>.

ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, t. y. žiniasklaidos laisvę kildino ne tik iš Konstitucijos 25 straipsnio, kaip tai darė 1995 m. balandžio 20 d. nutarime, bet ir iš kitų Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių ir garantuojančių žmogaus laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją. Taigi 2002 m. spalio 23 d. nutarime susiduriame su sisteminiu ir kartu kūrybišku konstitucinio teksto aiškinimu, paaiškinančiu, kodėl būtent tokia doktrina Teismas formuluoja.

Autorės nuomone, nors 1995 m. balandžio 20 d. Konstitucinio Teismo nutarime plečiamasis aiškinimas neatitinka Konstitucijos normos pažodinio teksto, tačiau negalima tvirtinti, kad jis paneigia konstitucinės normos esmę ar neatitinka konstitucinio teisinio reguliavimo prasmės. Šiame kontekste pažymėtina, kad negalima suabsoliutinti ne tik pažodinio (lingvistinio, verbalinio), bet ir jokio kito Konstitucijos aiškinimo metodo. Kaip savo nutarimuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, aiškinant Konstituciją privalu taikyti įvairius teisės aiškinimo metodus: sisteminių, bendrųjų teisės principų, loginį, teleologinį, įstatymų leidėjo ketinimų, precedentų, istorinių, lyginamąjį ir kt.; tik šitaip visapusiškai aiškinant Konstituciją galima sudaryti prielaidas realizuoti jos, kaip visuomenės sutarties ir aukščiausios teisinės galios akto, paskirtį, užtikrinti, kad nebus nukrypta nuo Konstitucijos prasmės (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. kovo 28 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas, išvardijęs aštuonis teisės aiškinimo metodus, kartu nurodė, jog tai nėra baigtinis sąrašas. Šie metodai nesiskiria nuo teisės aiškinimo metodų, kurie taikomi ir aiškinant kitus teisės aktus, nors kai kurie autoriai¹⁰ tokia Konstitucinio Teismo pozicija šiuo aspektu abejoja, teigdami, kad Konstitucijos aiškinimo metodai negali būti analogiški aiškinimo metodams, kurie taikomi kitiems teisės aktams. Pastaroji autoriaus išsakyta pozicija diskutuotina.

3. Konstitucinė informacijos samprata ir informacijos laisvės turinys

Kokioms informacijos rūšims taikoma konstitucinė informacijos laisvės apsauga? Visiškai aiškaus Konstitucinio Teismo išaiškinimo, išskyrus kritikos, reklamos, valstybės paslapties priskyrimo informacijos laisvės apsaugai ir tariamas konkrečias laisves, įvardytas Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje, kurioms netaikoma konstitucinė informacijos laisvės apsauga, kol kas konstitucinėje doktrinoje negalima aptikti.

Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad kritika yra įsitikinimų ir informacijos laisvės forma; Konstitucijos 33 straipsnyje įtvirtinta teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą – tai sukonkretinta įsitikinimų ir informacijos laisvės forma (Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 10 d. nutarimas). Teismas ne kartą yra teigęs, kad Konstitucijoje įtvirtinta informacijos laisvė apima ir reklamos laisvę, *inter alia* laisvę reklamuoti prekes ir paslaugas. Apibūdinamas reklama, kaip sudėtinę informacijos laisvės dalį, jos turinį siejo su specifinėmis žiniomis. Reklama taip pat yra informacija, nes suteikia jos gavėjui tam tikrų žinių apie prekes, paslaugas ar kitus

10 Vaidotas A. Vaičaitis, „Šiuolaikinio konstitucionalizmo samprata“, *Teisė* 104 (2017): 90–104.

reklamuojamus objektus (subjektus)¹¹. Esminis reklamos požymis yra siekimas daryti asmenims poveikį jiems renkantis ar išgyjant tam tikrus produktus, skatinti juos elgtis tam tikru būdu¹².

Konstitucinėje jurisprudencijoje nepateikta ir konstitucinė „informacijos“ termino apibrėžtis. Tiksliai apibrėžti, kas yra informacija, – sudėtinga užduotis. Bendrine prasme informacija „Lietuvių kalbos žodyne“ apibūdinama kaip žinios, nurodymai, paaiškinimai¹³. Žinių samprata pagal „Terminų žodyną“ yra itin plati, kuri, be kita ko, apima ir kompiuterinę informaciją, kaupiamą bankuose (kompiuteriuose), genetinę informaciją¹⁴ ir, tikėtina, žinių ir kartu informacijos samprata plėtojantis mokslui ir technologijoms gali kisti. Kita vertus, žmogus skleidžia informaciją turimų įsitikinimų pagrindu, o gautos informacijos pagrindu formuoja kitus įsitikinimus. Žmogus reiškia mintis, idėjas, kurioms įtakos turi jo įsitikinimai, suformuoti, be kita ko, tam tikros informacijos pagrindu. Todėl šios sąvokos priklausomai nuo konteksto Konstitucinio Teismo aktuose gali būti vartojamos ir sinonimiškai. Itin rizikinga būtų pasikliauti vien lingvistiniu informacijos sampratos, įtvirtintos Konstitucijos 25 straipsnyje, aiškinimo būdu ir dėl to, kad konstitucinė informacijos samprata kyla ne tik iš minėto 25 straipsnio, bet ji turi ir daugybę sąsajų su kitomis Konstitucijos normomis, kaip antai mokslo skelbimas, dėstymas, numatytas Konstitucijos 42 straipsnyje, yra informacija, informacijos gavimas vyksta mokymo, auklėjimo įstaigose, aukštosiose mokyklose (40 straipsnis), tikėjimo skleidimas, įtvirtintas Konstitucijos 26 straipsnyje, yra ir informacijos perdavimas, kritikuojant pareigūnų darbą (33 straipsnis) taip pat perduodama informacija. Todėl tikrasis oficialus informacijos sampratos turinys atsiskleidžia Konstitucinio Teismo akte priklausomai nuo konteksto, taip pat kokioms konkrečiai informacijos rūšims taikoma / netaikoma konstitucinė apsauga, paaiškėja Konstituciniam Teismui tiriant konkrečią bylą, susijusią su atitinkamos informacijos rūšies apsauga. Todėl šiuo atveju konstatuotina, kad išlieka poreikis kūrybiškai aiškinant konstitucinį tekstą Konstituciniam Teismui formuluoti oficialų tiek konstitucinės informacijos sampratos, tiek konkrečių informacijos rūšių (*inter alia*, teisės gauti informaciją apie kitų nuomones), kurios patenka į konstitucinę informacijos laisvės (ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas) sąvoką, aiškinimą.

4. Informacijos laisvės reikšmė ir jos santykis su kitomis teisėmis

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nenustatyta joje įtvirtintų teisių ir laisvių hierarchinė sistema. Informacijos laisvei, kaip minėta, Konstitucijoje skirtas 25 straipsnis,

11 „Konstitucinio Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutarimas“, žiūrėta 2020 m. birželio 2 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta543/content>.

12 „Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas“, žiūrėta 2020 m. liepos 4 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta250/content>.

13 Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2020 m. birželio 2 d., <http://www.lkk.lt/>.

14 Terminų žodynas, žiūrėta 2020 m. birželio 2 d., <http://terminai.vlkk.lt/>.

kuris yra Konstitucijos II skirsnyje „Žmogus ir valstybė“. Galbūt Konstitucijoje garantuotos vienos ar kitos laisvės apsaugos lygis netiesiogiai padėtų geriau suvokti jos vietą pagrindinių teisių sistemoje¹⁵. Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos sudaro informacijos laisvės konstitucinį pagrindą; konstitucinė informacijos laisvė yra neatšiejama nuo konstitucinės įsitikinimų ir jų raiškos laisvės, yra jos sąlyga (Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra akcentavęs informacijos laisvę ir kaip prigimtinę laisvę. Tačiau Teismas nėra teigęs, kad informacijos laisvė yra viena svarbiausių žmogaus prigimtinių teisių, kaip tai darė aiškinamas nuosavybės teisės prigimtinių pobūdį, nurodydamas, kad teisė turėti nuosavybę yra viena svarbiausių žmogaus prigimtinių teisių. Konstitucinę teisę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją Konstitucinis Teismas įvardijo kaip vieną iš teisingos darnios pilietinės visuomenės, taip pat ir demokratinės valstybės pagrindų. Teismas yra pabrėžęs, kad žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimas dideliu mastu priklauso nuo galimybių gauti iš įvairių šaltinių informaciją ir ja naudotis. Dar 1995 m. balandžio 20 d. nutarime Teismas konstatavo ne tik tai, kad žmogaus teisė turėti savo įsitikinimus turi būti pagrįsta realia galimybe laisvai juos formuoti įvairios informacijos pagrindu, bet ir tai, jog jis turi teisę nevaržomai gauti informaciją. Vėlesniame Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarime ši nuostata išsikristalizavo šitaip: Konstitucija garantuoja ir saugo visuomenės interesą būti informuotai. Būtent ši doktrininė nuostata Konstitucinio Teismo aktuose labiausiai išplėtota. Iš Konstitucinio Teismo doktrinos matyti, kad jis aiškino abi visuomenės intereso būti informuotai dalis: ne tik įstatymo leidėjo pareigą nustatyti žiniasklaidos laisvės garantijas tam, kad žmogus gautų informaciją iš įvairių šaltinių¹⁶, bet ir informacijos gavėjo teisę gauti objektyvią, teisingą, tikslią informaciją, kuri atitiktų tiesos kriterijus. Teisė informuoti ir teisė būti informuotam turi būti suvoktos harmoningai¹⁷. Konstitucinis Teismas, aiškinamas visuomenės interesą būti informuotai, pabrėžė būtinumą laikytis pusiausvyros tarp šio intereso ir kitų žmogaus teisių.

Konstitucinis Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime akcentavo, kad Konstitucija neleidžia nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo, įstatymais įtvirtinus informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas, būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, jų pusiausvyrą (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas).

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 29 d. nutarime nurodė, jog prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdžio pripažinimo

15 Egidijus Jarašiūnas, „Informacijos laisvės apsaugos problemos Konstitucinio Teismo praktikoje“, *Jurisprudencija* 9, 1 (1998): 125–137.

16 Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos kartu su Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalies ir kitomis nuostatomis išreiškia ir konstitucinį viešosios informacijos šaltinių įvairovės principą; žr. Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimą.

17 Egidijus Jarašiūnas, „Informacijos laisvės apsaugos problemos Konstitucinio Teismo praktikoje“, *supra note*, 15.

principas nepaneigia to, kad žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimas gali būti ribojamas. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog informacijos laisvė (teisė ieškoti, gauti ir skleisti informaciją), priešingai nei teisė turėti įsitikinimus¹⁸, nėra absoliuti (Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 20 d., 1996 m. gruodžio 19 d., 1998 m. kovo 10 d., 2002 m. spalio 23 d., 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimai).

Tai, kad Konstitucinis Teismas pripažino, jog teisė turėti įsitikinimus yra absoliuti, rodo, jog šiai teisei kartu suteikta didesnė reikšmė, nes absoliuti teisė paprastai negali būti ribojama. Pagal Konstitucijos 145 straipsnį, įvedus karo ar nepaprastąją padėtį leidžiama laikinai riboti teises ir laisves, *inter alia* nurodytas Konstitucijos 25 straipsnyje, draudžiama riboti Konstitucijos 26 straipsnyje įtvirtintą minties, tikėjimo ir sąžinės laisvę, kuri yra laisvės turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti konkretesnė išraiška. Informacijos laisvė (laisvė ieškoti informacijos, ją gauti ir skleisti) nėra absoliuti teisė ir konstitucinėje jurisprudencijoje nesuformuluota taisyklė, pagal kurią šiai teisei turėtų būti teikiama didesnė apsauga.

Antai, Teismas yra konstatavęs, kad asmens pareigos ar dalyvavimas visuomeninėje veikloje nėra laikytini būtinais ar pakankamais kriterijais, pagal kuriuos asmuo priskiriamas viešiesiems asmenims. Iš Teismo nurodytų kriterijų, kuriais remdamasis įstatymo leidėjas galėtų ir turėtų aiškiai apibrėžti viešojo asmens sąvoką, matyti, jog viešųjų asmenų sąrašas neturi būti pernelyg plečiamas. Tokia Konstitucinio Teismo pozicija prioritetas buvo suteiktas Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtintai žmogaus teisei į privatumą¹⁹, o ne informacijos laisvei (teisei gauti informaciją), įtvirtintai Konstitucijos 25 straipsnyje. Dažnai konfliktas kyla iš esmės tarp lygiaverčių konstitucinių teisių vertybių, ir kuriai iš jų pagal Konstituciją teikti prioritetą, sprendžiama konkrečioje byloje.

5. Informacijos laisvės ribojimai

Informacijos laisvės reikšmė, kaip jau minėta, atsiskleidžia per santykį su kitomis teisėmis, taip pat ir per santykį su Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje įvardytomis vertybėmis, kurioms siekiant nepakenkti yra ribojama informacijos laisvė, bei informacijos laisvės Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje, 135 straipsnio 2 dalyje nurodytų draudimų atvejais.

Atlikę Konstitucinio Teismo 1995–2020 m. baigiamųjų aktų, susijusių su informacijos laisvės ribojimu, analizę, galėtume visus ribojimus suskirstyti į dvi pagrindines grupes. Pirma, konkretūs ribojimai, kurie *expressis verbis* nustatyti Konstitucijoje

18 Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė pripažįstama pagal turinį kaip platesnės žmogaus laisvės turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti konkretesnė išraiška. Laisvė turėti įsitikinimus apskritai negali būti ribojama. Tikėjimo laisvė – absoliuti žmogaus laisvė. (1995 m. sausio 24 d. išvada, 2000 m. birželio 13 d. nutarimas.)

19 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnio 1 dalis: „Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas.“

(135 straipsnio 2 dalyje ir 25 straipsnio 4 dalyje), ir, antra, ribojimai, leidžiami pagal Konstitucijos 145 straipsnį²⁰ bei pagal 25 straipsnio 3 dalį. Antrajai ribojimų grupei priskirtini ir tie ribojimai, kuriuos Konstitucija leidžia, bet jie *expressis verbis* Konstitucijoje nėra įvardyti.

Pirmajai ribojimų grupei priskirtina karo propaganda ir ribojimai, susiję su nusikalstamais veiksmais, nurodyti Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje. Šios grupės ribojimai Konstitucinio Teismo doktrinoje vadinami ir draudimais. Konstitucinis Teismas, vertindamas konstitucines nuostatas, įtvirtintas Konstitucijos 135 straipsnyje²¹ (karo propaganda) bei 25 straipsnio 4 dalyje (laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija), ne kartą akcentavo, jog konstitucinė informacijos laisvės samprata neapima karo propagandos, ji taip pat neapima konstitucines vertybes iš esmės paneigiančios tariamos laisvės atlikti Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje nurodytus nusikalstamus veiksmus – skleisti tokias mintis, pažiūras ir pan., kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė, religinė ar socialinė neapykanta, prievarta, diskriminacija, šmeižtu ir dezinformacija (žr. Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimą ir kt.). Konstitucinis Teismas netgi akcentavo, kad Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalies nuostatoje įtvirtintas draudimas skleisti minėto turinio informaciją yra absoliutus (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas). Taigi šio pobūdžio informaciją Teismas laiko apskritai kaip nepatenkančią į Konstitucijos saugomą informaciją. Be to, Teismas labai aiškiai nurodė pareigą įstatymo leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad tautinės, rasinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymas, šmeižtas ir dezinformacija, jei jais kėsinamasi iš esmės paneigti atitinkamas konstitucines vertybes, būtų persekiojami kaip nusikalstami veiksmai ir už juos būtų nustatyta teisinė atsakomybė kaip už nusikalstamus veiksmus.

Teismas aptariamoms Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalies nuostatos formuluotę „nesuderinama su nusikalstamais veiksmais“ aiškino kaip apimančią ne tik tokius veiksmus, už kurių padarymą numatyta baudžiamoji atsakomybė, bet ir tokius, už kuriuos numatyta kitokia atsakomybė. Šiuo atveju negalimumą nusikalstamų veiksmų aiškinti siauriau (kaip apimančius tik nusikaltimus, kurių padarymas pripažintas įsiteisėjusiais nuosprendžiais, – *įterpta R. R.*) ribojant informacijos laisvę Teismas grindė tuo, kad aiškinant siauriau būtų nepaisoma konstitucinio atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės imperatyvo, konstitucinio valstybės principo, kitų Konstitucijos nuostatų²².

20 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 145 straipsnis: „Įvedus karo ar nepaprastąją padėtį, laikinai gali būti apribojamos teisės ir laisvės, nurodytos Konstitucijos 22, 24, 25, 32, 35 ir 36 straipsniuose.“

21 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 135 straipsnis: „Lietuvos Respublikoje karo propaganda draudžiama.“

22 „Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas“, žiūrėta 2020 m. lapkričio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta244/content>.

Sąvokos „nusikalstami veiksmai“ aiškinimas, apimantis ne tik tokius veiksmus, už kuriuos numatyta baudžiamoji atsakomybė, bet ir kitokią atsakomybę, laikytinas plečiamuoju aiškinimu. Kadangi tai, kurie veiksmai traktuotini kaip nusikaltimai, o kurie – tik kaip pažeidimai, nustato Seimas, priešingas aiškinimas reikštų, jog konstitucinės sąvokos „nusikalstami veiksmai“ turinį lemia ne Konstitucijos turinys, o įstatymo leidėjas, konkrečius veiksmus, įvardytus Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje, priskirdamas arba nepriskirdamas nusikaltimams, nors Konstitucija nepriklausomai nuo atsakomybės rūšies draudžia visus šio straipsnio 4 dalyje nurodytus veiksmus. Todėl, autorės nuomone, Teismo pateiktas sąvokos „nusikalstami veiksmai“ aiškinimas atspindi tikrąją konstitucinio teisinio reguliavimo prasmę.

Konstituciniam Teismui neteko tirti įstatymo nuostatų, kurios skirtos konkrečių nusikalstamų veiksmų (susijusių su tautine, rasine, religine ar socialine neapykanta, prievarta, diskriminacija, šmeižtu ir dezinformacija) užkirtimui, atitikties Konstitucijai.

Ar įstatymo leidėjui aiškios gairės ir kriterijai, pagal kuriuos konkreti atsakomybė turi būti numatyta už kiekvieną Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje numatytą nusikalstamą veiksmą, ar tokių kriterijų konstitucinėje jurisprudencijoje stokojama?

Diskutuotina, ar veiksmų, susijusių su tautine, rasine, religine ar socialine neapykanta, reglamentavimas nestokoja aiškumo ir / ar nustatytų normų pakanka tokiems veiksams laiku užkardyti. Konstitucinio Teismo doktrinoje nėra konstitucinių socialinės neapykantos, dorovės, karo propagandos sampratų aiškinimo. Kyla klausimas, ar pandemijos metu sistemingai internete, socialiniuose tinkluose, prisidengiant informacijos laisve, plintanti objektyvių žinių apie jos pavojingumą neigimą reikėtų vertinti kaip dezinformaciją, ar gali būti keliamas klausimas ir dėl socialinės neapykantos kurstymo? Ar tai, kad 2018 m. rugpjūtį žiniasklaidoje aprašytą dvasininkais apsimitusių menininkų „reklaminių šou“, kurio metu skleista dezinformacija tikintiesiems tiek žodžiu, tiek dalijant informacinius lapelius per religinę šventę Turgelių bažnyčioje, kur daugiausia renkasi vienos tautinės mažumos tikintieji, vienu metu buvo atsisakoma vertinti kaip pažeidimą grindžiant informacijos laisve, nelėmė ir Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos „informacija nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, <...> religinės ar socialinės neapykantos <...> kurstymu, dezinformacija“ aiškinimo stoka?

Tokią prielaidą dėl Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalies išaiškinimo nepakankamumo stiprina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktika. LAT, vertindamas nusikalstamus veiksmus, susijusius su informacija (šmeižtu ir kt.), argumentuotai pasisako, ar šie veiksmai neperžengia Konvencijos 10 straipsnio 2 dalyje nustatytos saviraiškos laisvės įgyvendinimo ribos²³, bet rečiau argumentuoja, ar konkretūs veiksmai dera su Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtinta informacijos laisve. Šiuo atveju kyla klausimas, koks yra konstitucinės šmeižto sampratos turinys?

23 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K7-645/2005“. Plačiau apie tai: Aušra Dambrauskienė, „*Ultima ratio* principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2017), 130–131.

Pažymėtina, kad Konstitucijos 25 straipsnio nuostatų aiškinimo stoka kelia papildomų problemų, o ypač tuomet, kai informacijos laisvė atitinkamais atvejais „susitinka“ su teise rinktis į taikius susirinkimus (Konstitucijos 36 straipsnis), ir vertinant, ar šios teisės (būtent kuri iš jų) nebuvo pažeistos. Lietuvos Konstitucinis Teismas nėra plačiau vertinęs šių dviejų teisių sankirtos, jų esminio skirtumo. Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 22 d. nutarime nurodyta, kad minties laisvė yra platesnio turinio negu susirinkimų laisvė; asmuo gali įgyvendinti minties laisvę bet kurioje vietoje, kad ir kur būtų²⁴. Lietuvoje šių dviejų teisių taikymo problema kilo dar 2003 m. gegužės 21–23 d., kai keliolika Lietuvos žemdirbių, turėjusių leidimą rinktis į taikų susirinkimą, iš dalies blokavo tris magistralinių kelių atkarpas, šitaip siekdami išreikšti savo protestą dėl žemų žemės ūkio produkcijos kainų. Kai kurie protestuotojai buvo nuteisti 60 parų arešto taikant baudžiamąją atsakomybę už viešosios tvarkos pažeidimus. Lietuvos teismai jų veiksmus, be kita ko, vertino kaip netinkamą informacijos laisvės raišką, o Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) pripažino, kad Lietuva pažeidė Europos žmogaus teisių konvencijos 11 straipsnį („Susirinkimų ir asociacijų laisvė“), skirdama neproporcingą bausmę pažeidejams. Pažeidimo dėl Konvencijos 10 straipsnio („Saviraiškos laisvė“), laikydamas jį *lex generalis* 11 straipsnio atžvilgiu, EŽTT nebenagrinėjo, nors pažymėjo, kad nuteisimas už kurstymą smurtauti mitingų²⁵ metu tam tikromis aplinkybėmis gali būti vertinamas kaip priimtina priemonė. Vėliau, 2015 m. spalio 15 d., EŽTT Didžioji kolegija šioje byloje jau nepripažino ir Konvencijos 11 straipsnio pažeidimo²⁶. Pastebėtina, kad EŽTT teisėjų nuomonės, sprendžiant bylas, susijusias su informacijos laisve, neretai skiriasi kardinaliai, o tai matyti ir iš atskirųjų nuomonių gausos bei jų argumentavimo apimties²⁷.

Pažymėtina ir tai, kad Konstitucija, priešingai nei Estijos Respublikos Konstitucija (45 straipsnis), nenurodo informacijos perdavimo būdų. Konstitucinis Teismas dėl informacijos raiškos būdų tiesiogiai nėra pasisakęs. Tačiau 2000 m. birželio 13 d. nutarime yra nurodęs įsitikinimų raiškos būdus – tai galimybė savo mintis, pažiūras, įsitikinimus netrukdomai reikšti žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis. Tuos pačius būdus Teismas nurodė ir 2005 m. liepos 8 d. nutarime aiškindamas kūrybos laisvę: „Kūrybos laisvė yra neatskiriamai

24 „Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 22 d. nutarimas, bylos Nr. 1 BvR 699/06 (Minties ir susirinkimų laisvės įgyvendinimas oro uoste)“, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 20 d. https://www.bundesverfassungsgericht.de/EN/Das-Gericht/das-gericht_node.html.

25 Pagal Konvencijos 11 straipsnį į taikaus susirinkimo apsaugą patenka ir mitingai, EŽTT 2015 m. spalio 15 d. sprendimo byloje *Kudrevičius ir kt. prieš Lietuvą* 145 punktas, *Kudrevičius and Others v. Lithuania* ([GC], no. 37553/05, 15 October 2015), <https://www.echr.coe.int>.

26 „On lessons learned and yet to be learned“, *Reflections on the Lithuanian Cases in the Strasbourg Court's Grand Chamber East European Yearbook on Human Rights* 2, 1 (2019): 26–30.

27 Pavyzdžiui, EŽTT teisėjų Wojtyczek, Kūrio bei Motoc atskirosios nuomonės byloje *Fürst Pfeifer prieš Austriją* (pareiškimų Nr. 33677/10 ir 52340/10); EŽTT teisėjo Kūrio atskiroji nuomonė byloje *Zybertowicz prieš Lenkiją* (pareiškimo Nr. 59138/10), <https://www.echr.coe.int>.

susijusi ir su Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtintomis žmogaus teise turėti savo įsitikinimus bei juos laisvai reikšti (įsitikinimų bei jų raiškos laisvė) ir laisve ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas (informacijos laisvė), kurios savo ruožtu taip pat yra viena su kita tiesiogiai susijusios.“ Autorės nuomone, tikėtina, kad ir informacijos laisvės raiškos būdai yra analogiški pirma nurodytiems įsitikinimų raiškos bei kūrybos sklaidos būdams. Pažymėtina, kad būdų sąrašas nėra baigtinis. Todėl galėtume priėti prie išvados, kad konstitucinė nuostata „netrukdomai reikšti <...>, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis“ tikriausiai apimtų ir tokius specifinius informacijos perdavimo būdus, kaip kelio blokada transporto priemonėmis, turint išreikštą aiškų tikslą tokiu būdu perduoti konkrečią informaciją (žinoma, jei ji nepažeidžiant kitos laisvės ar vertybės, kaip antai, trukdymas piliečiams naudotis magistraliniais keliais vykstant jų blokada), nesudaromos prielaidos kilti socialinei neapykantai. Tikėtina, patektų į informacijos laisvės konstitucinę apsaugą ir protestas 2020 m. birželį, kai nemaža grupė žmonių tyloje sėdėjo ant žemės vienoje iš centrinių Vilniaus miesto aikščių, šitaip siekdami perduoti žinią prieš rasizmą. Įvairiais specifiniais būdais jau apie šimtą metų skleidžiama informacija JAV, kur suformuluota įvairi šios šalies Aukščiausiojo Teismo praktika²⁸. Minėtais aspektais doktrinos Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme kol kas nėra.

Antroji informacijos laisvės ribojimų, kuriuos Konstitucija leidžia, grupė sietina su kitų konstitucinių teisių, laisvių, įvardytų Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje, ir kitų Konstitucijos saugomų vertybių, viešojo intereso (bendrojo gėrio) sandūra, taip pat šiai grupei priskirtinas nurodytas atvejis Konstitucijos 145 straipsnyje. Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai.“ Lingvistiškai aiškinant Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nurodytų vertybių sąrašą matyti, kad į baigtinį šios dalies sąrašą patenka penkios vertybės, kurias saugant gali būti, o tam tikrais atvejais ir turi būti ribojama informacijos laisvė. Teismas ne viename savo nutarimų akcentavo būtinumą apsaugoti žmogaus sveikatą²⁹, jo orumą, privatų gyvenimą³⁰, taip pat ir kitas vertybes, kurios nėra *expressis verbis* nurodytos Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje.

Nors Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje į numatytų laisvių sąrašą nepatenka valstybės paslaptis, Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstituciją, sistemaiškai 1996 m. gruodžio 19 d. nutarime sprendė, kad, siekiant apsaugoti valstybei svarbias

28 Dainius Kenstavičius, „Svarbiausios žodžio laisvės ribojimo sąlygos Jungtinėse Amerikos valstijose“, *Mykolo Romerio universitetas* 3, 2 (2011): 665–685.

29 Teismas yra konstatavęs, kad žmogaus ir visuomenės sveikata, nurodyta kaip vienas iš pagrindų riboti informacijos laisvę Konstitucijos 25 straipsnyje, yra viena svarbiausių visuomenės vertybių (Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas), taip pat kad žmonių sveikatos apsauga yra konstitucinei svarbus tikslas, viešasis interesas, o rūpinimasis žmonių sveikata traktuotinas kaip valstybės funkcija.

30 „Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimas“, žiūrėta 2020 m. lapkričio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta483/content>.

žinias, apribojamas naudojimasis jomis, o 2007 m. gegužės 15 d. nutarime plačiau pagrindė būtinumą saugoti valstybės paslaptį, kurios sąvoka vartojama Konstitucijos 117 straipsnio 1 dalyje, nuroydamas, kad visais atvejais būtina paisyti valstybės paslapties, kaip neskelbtinos, neatskleistinos informacijos, kurios atskleidimas padarytų žalą valstybei, kaip bendram visos visuomenės gėriui, visos visuomenės politinei organizacijai, turinčiai užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą, konstitucinės sampratos.

Konstitucinio Teismo nutarimuose palapsniui išsikristalizavo bendra nuostata (žr. 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimą), jog Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje išvardytų saugomų konstitucinių vertybių sąrašas negali būti aiškinamas kaip išsamus, baigtinis, taigi kaip neleidžiantis laisvės gauti ir skleisti informaciją riboti tada, kai reikia apsaugoti kitas, Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje *expressis verbis* nepaminėtas konstitucines vertybes. Kitaip tariant, Teismas suformulavo taisyklę, kad ne visos Konstitucijos saugomos vertybės yra tiesiogiai nurodytos Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje.

Toks aiškinimas vertintinas kaip plečiamasis, lyginant su lingvistine Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalies samprata. Tačiau 25 straipsnio 3 dalies pažodinis aiškinimas reikštų, kad yra paneigiamas Konstitucijos 117 straipsnyje įtvirtintas draudimas atskleisti valstybinę, profesinę ar komercinę paslaptį, taip pat nepaliekama galimybė apginti kitos svarbios vertybės, teisės ar viešojo intereso, sudaromos prielaidos pažeisti vadinamąjį balansavimo principą, konstitucinių teisių pusiausvyrą. Šiame kontekste paminėtina, kad Švedijos, Portugalijos Konstitucijose nustatytas visuomenės teisės susipažinti su neskelbta informacija ribojimas valstybės saugumo interesais. Čekijos Konstitucija leidžia riboti informacijos laisvę dėl visuomenės saugumo, Rumunijos Konstitucijoje – dėl nepilnamečių apsaugos, Lenkijos Konstitucijoje ribojimas leidžiamas apsaugant valstybės ekonominius interesus, kitas teises ir laisves ar teisėtus interesus. Akcentuotina, kad tai, kada ir kokiu mastu informacijos laisvė Lietuvos Respublikoje gali / negali būti ribojama, kuriais konkrečiais atvejais ši teisė „aukojama“ dėl kitos konstitucinės teisės ar laisvės, yra kūrybiškas oficialus konstitucinio teksto aiškinimas, kurį gali atlikti tik Konstitucinis Teismas.

6. Aiškinimas, kurio stokojama

Teismas 2007 m. gegužės 15 d. nutarime akcentavo, kad negalima tam tikro asmens ar asmenų intereso žinoti ar skleisti tam tikrą informaciją iškelti aukščiau viešojo intereso. Aiškindamas savo poziciją dėl prioriteto teikimo atitinkamais atvejais viešajam interesui, o ne informacijos laisvei, Teismas konstatavo jo svarbą teigdamas, kad garantuoti viešąjį interesą – valstybės priedermė; jo įgyvendinimas – viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų. Be to, Teismas, remdamasis ankstesniais savo nutarimais, apibūdino platų vertybių, kurias atspindi viešasis interesas, sąrašą. Viešojo intereso „įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciškai motyvuoti“, nes kiekvienas „viešasis interesas atspindi ir išreiškia

pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija, tokias kaip visuomenės atvirumas ir darna, teisingumas, asmens teisės ir laisvės, teisės viešpatavimas ir kt.“. Pagal Teismo doktriną, vertybėms priskirtinos *inter alia* asmens teisės ir laisvės.

Kuriais atvejais, kokį viešąjį interesą, kokias kitas vertybes, teises saugant (be nurodytųjų Konstitucijoje, *inter alia* jos 25 straipsnio 3 dalyje) galima informacijos laisvę riboti, teisę nustatyti pagal Konstitucinio Teismo doktriną turi Seimas įstatymu, nenukrypdamas nuo Konstitucinio Teismo doktrinos. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas turi įstatymu apibrėžti informacijos, kurią skleisti draudžiama arba kurios sklaidymas ribojamas, turinį. Vis dėlto ar pirma nurodytų aptakių Konstitucinio Teismo gairių pakanka įstatymu leidėjui nuspręsti, yra ar ne toks viešasis interesas, kurį siekiant apsaugoti tam tikru mastu galima riboti informacijos laisvę? Koks turėtų būti viešojo intereso testas?

Aktualus klausimas, ar pagal pirma pateiktą doktriną galima riboti informacijos laisvę siekiant saugoti valstybės, savivaldybių institucijų turimus neskelbiamus duomenis, kurie skirti vidaus naudojimui, ir nesuteikti piliečiams prieigos prie jų, kaip tai numatyta, pavyzdžiui, Estijos Respublikos Konstitucijoje (44 str.)? Vokietijos Federacinė Respublika gina vidaus nuomonių konfidencialumą³¹.

Klausimas, kokia apimtimi konstitucinė informacijos laisvės apsauga, numatyta Konstitucijos 25 straipsnyje, saugo nuomonę (ar tik kritišką nuomonę, kylančią iš Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalies kritikuojant pareigūnus)? Konstitucinis Teismas nėra aiškinęs, ar nuomonė yra informacijos laisvės (teisės ieškoti, gauti ir skleisti informaciją), ar teisės turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti dalis ir ar nuomonės apsauga kyla iš Konstitucijos 25 straipsnio (kuriame nuomonė nėra *expressis verbis* nurodyta), kartu jį aiškinant su Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalimi, Konstitucijos 21 straipsnio 2 dalimi. Konstitucinis Teismas netyrė konkrečios bylos, kurioje būtų kilusi neišvengiamybė tai aiškinti. Vis dėlto Teismas, aiškindamas Konstitucijos 33 straipsnyje įtvirtintą teisę kritikuoti pareigūnų darbą, yra nurodęs, kad piliečiams laiduojama teisė reikšti kritinę nuomonę ar požiūrį, skleisti kritinę informaciją apie valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, tačiau tai darė aiškindamas Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalį, kartu nurodydamas, kad šioje dalyje įtvirtinta teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą – tai sukonkretinta įsitikinimų ir informacijos laisvės forma. Vienoje iš Konstitucinio Teismo bylų (2004 m. kovo 31 d. išvada) Teismas viešus Lietuvos Respublikos Prezidento pasisakymus, kuriuos Prezidentas įvardijo kaip nuomonę ir kildino ją iš Konstitucijos 25 straipsnio³², vertino kaip kritiką ir aiškino kritikos ribas siedamas jas su Respublikos Prezidento konstituciniu statusu, atskirai

31 Gintarė Makauskaitė, „Visuomenės teisės susipažinti su oficialiais neskelbtais dokumentais ribojimų pagrindai ES ir ES valstybių narių teisėje“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013), 253–267.

32 Lietuvos Respublikos Prezidento paaiškinimai: Konstitucija (25 straipsnis) garantuoja asmens, taip pat ir valstybės pareigūno, teisę laisvai reikšti savo nuomonę ir įsitikinimus (Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. išvada, žiūrėta 2020 m. lapkričio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta259/content>).

neaiškino viešų pasisakymų kaip reiškiančių nuomonę, kylančią iš Konstitucijos 25 straipsnio. Teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Prezidento konstitucinis statusas suponuoja jo pareigą savo vieša kitų valstybės valdžios institucijų ar jų pareigūnų veiklos kritika vengti valdžių supriešinimo, nepamatuoto jų sprendimų menkinimo, neargumentuoto neigimo; Prezidento išskirtinis konstitucinis statusas ir vaidmuo valstybėje jį įpareigoja pasirinkti tinkamas, korektiškas kritikos raiškos formas.

Kai kurių Europos valstybių konstitucijose nuomonė *expressis verbis* nurodyta jų tekste. Pavyzdžiui, Vokietijos Federacijos Konstitucijos 5 straipsnyje, be kita ko, nustatyta, kad kiekvienas turi teisę turėti savo nuomonę, ją laisvai reikšti ir skleisti žodžiu, raštu ir vaizdu bei gauti informaciją iš visuotinai prieinamų šaltinių. Latvijos Respublikos Konstitucijos 100 straipsnyje informacijos laisvė vadinama saviraiškos laisve, kuri apima ne tik teisę laisvai gauti, turėti ir skleisti informaciją, bet ir teisę reikšti nuomonę. Pagal Estijos Respublikos Konstitucijos 45 straipsnį asmuo turi teisę reikšti idėjas, nuomones, įsitikinimus ir kitą informaciją. Suomijos Respublikos Konstitucijos 10 straipsnyje žodžio laisvė apima, be kita ko, teisę reikšti nuomones, gauti informaciją ir ją skelbti, kitaip bendrauti bei išankstinio ribojimo. Lenkijos Respublikos 54 straipsnyje nustatyta, kad laisvė reikšti nuomones, gauti ir skleisti informaciją turi būti garantuota. Taigi iš pirmiau pateiktų konstitucijų nuostatų galėtume manyti, kad, išskyrus Estijos Respublikos Konstituciją, nurodytose Suomijos, Vokietijos Federacijos, Lenkijos ir Latvijos Konstitucijose nuomonė yra savarankiškas elementas ir nepatenka į teisės gauti ir skleisti informacijos sampratą.

Tai, kad laisvė laikytis savo nuomonės ir laisvė skleisti informaciją yra skirtingos teisės, matyti ne tik iš pirmiau nurodytų valstybių konstitucijų (išskyrus Estijos Respublikos Konstituciją), bet ir iš EŽTT jurisprudencijos: „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnis, kurio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus ir kad ši teisė apima laisvę laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų.“³³ Vienoje iš paskesnių EŽTT nagrinėtų bylų 2020 m. liepos 28 d. pareiškėjas (televizijos kanalo savininkas) teigė, kad Vengrijos Respublikos spaudos akto nuostata, draudžianti reikšti tam tikra apimtimi nuomonę, prieštarauja Konvencijos 10 straipsniui³⁴.

Gal nuomonė pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją yra teisės turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti dalis? Konstitucinis Teismas, tirdamas bylas, susijusias su informacijos laisve, yra ne kartą konstatavęs apie galimą ir negalimą pažiūrų, minčių skleidimą (žr., pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimą), kaip antai, kad konstitucinė informacijos laisvės samprata neapima konstitucines vertybes „iš esmės paneigiančios tariamos laisvės atlikti Konstitucijos 25 straips-

33 EŽTT 1979 m. balandžio 26 d. byla *Sunday Times prieš Didžiąją Britaniją*, pareiškimo Nr. 6538/74, <https://www.echr.coe.int>.

34 EŽTT 2020 m. balandžio 28 d. sprendimas byloje *ATV ZRT prieš Vengriją* (pareiškimo Nr.61178/14, <https://www.echr.coe.int>).

nio 4 dalyje nurodytus nusikalstamus veiksmus – skleisti tokias *mintis, pažiūras (paryškinta – R. R.)* ir pan., kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė, religinė ar socialinė neapykanta, prievarta, diskriminacija, šmeižtu ir dezinformacija³⁵. Iš Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimo matyti, kad minčių, pažiūrų, įsitikinimų reiškinį nagrinėjamoje byloje Konstitucinis Teismas laiko įsitikinimų, o ne informacijos raiškos laisve („Įsitikinimų raiškos laisvė – tai galimybė savo *mintis, pažiūras, įsitikinimus* netrukdomai reikšti žodžiu <...>.“). Gal Konstitucinio Teismo nutarimuose nurodytas *pažiūrų* skleidimas gali kartu reikšti ir nuomonės skleidimą, nes pažiūros, pagal „Lietuvių kalbos žodyną“, yra viena iš *nuomonės* reikšmių (žodis „nuomonė“ turi tris reikšmes – pažiūra, nusistatymas, įsitikinimas³⁶, o Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų banke nurodoma, kad „nuomone galima vadinti dokumentą, kuriame išdėstytas požiūris į kokį nors darbą: *Nuomonė apie nutarimo projektą*“³⁷. Taigi, jei pažiūros suponuoja nuomonės buvimą, tuomet turime įsitikinimų raiškos laisvę, kuri apima ir nuomonę pagal Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalį? Šiuo metu iš esamos Konstitucinio Teismo doktrinos akivaizdus atsakymo nėra.

Ar Lietuvos Respublikos Konstitucija saugo / nesaugo pareigūnų nuomonės ir laisvos komunikacijos? Ar informacijos laisvė pagal Konstituciją apima laisvę laikytis savo nuomonės? Jei taip, ar tuomet teisė į informaciją reiškia ir teisę gauti informaciją apie kito turimą nuomonę? Šiuo klausimu atsakymo neturime, nes Konstitucinis Teismas neturėjo galimybės tirti tokios bylos, nors klausimas šiuo konstituciniu aspektu buvo „priebrendęs“ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau ir – LVAT) 2020 m. liepos 23 d. nagrinėtoje byloje, kur pareiškėjai ministrų pasitarime (ne Vyriausybės posėdyje) Vyriausybės narių pareikštas nuomonės dėl pirminio Visuomenės informavimo įstatymo kelių straipsnių pakeitimo projekto, be kita ko, vadino kritika, teigdami, kad, žinodami pasitarimo metu išsakytą kritiką, jie būtų galėję ne tik apie tai informuoti visuomenę, bet ir pateikti dėl jos savo poziciją, t. y. dalyvauti teisėkūros procese, o atsakovas Vyriausybės kanceliarija tai vadino Vyriausybės pasitarime dalyvavusių Vyriausybės narių preliminarina pozicija ir neprasė kreiptis į Konstitucinį Teismą spręsti, ar Vyriausybės įstatyme nėra konstitucinės spragos tiek, kiek jame nenumatyta nuomonei taikytina konstitucinė apsauga dėl ministrų pasitarimuose išsakomų nuomonių (pažiūrų). Neiškelus klausimo dėl konstitucinės apsaugos taikymo / netaikymo vidaus nuomonei, LVAT ministrų pasitarime išsakytas nuomonės apie aptariamą įstatymo projekto pirminį variantą vertino³⁸ kaip

35 „Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas“, žiūrėta 2020 m. lapkričio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta550/content>.

36 Lietuvių kalbos žodynas, *supra note*, 13.

37 Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas, žiūrėta 2020 m. liepos 2 d., <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/11994-nuomone>.

38 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad teismas, apeliacinė tvarka nagrinėdamas bylą, patikrina pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą neperžengdamas apeliacinio skundo ribų (140 straipsnis), žr. 2020 m. rugpjūčio 25 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72290/asr>.

informaciją³⁹, ignoruodamas Valstybinės lietuvių kalbos komisijos išaiškinimą, kad nuomone galima vadinti ir dokumentą, kuriame išdėstytas požiūris į kokį nors darbą, pvz., nuomonė apie nutarimo projektą (kuri nebūtinai yra teisinė). Šiame kontekste paminėtina, kad bendrosios kompetencijos teismuose informacijos (faktų, duomenų, žinių, kuriems taikomas tiesos kriterijus) ir nuomonės (kokių nors faktų supratimas, vertinimas, komentarai, pastabos, kuriems netaikomas tiesos kriterijus) praktika formuojama keletą dešimtmečių kvalifikuojant šmeižimu padarytą nusikalstamą veiklą ar taikant civilinę atsakomybę už garbės ir orumo pažeidimą pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.24 straipsnį⁴⁰.

Taigi galėtume konstatuoti, kad Konstitucinio Teismo išaiškinimo dėl nuomonės konstitucinės apsaugos stoka sudaro prielaidas galimoms nepagrįstoms interpretacijoms teismuose sprendžiant klausimus, susijusius su informacijos laisve, *inter alia*, kokių mastu nuomonei taikoma / netaikoma konstitucinė informacijos laisvė (teisės ieškoti, gauti informaciją ir ją skleisti ir / ar teisės turėti įsitikinimus ir juos laisvai reikšti) apsauga. Stokojama aiškumo, ar apsaugos apimtis gali priklausyti nuo to, ar nuomone yra teisinga, ar klaidinga, ar ji pagrįsta, ar nepagrįsta, ar ji racionali, ar ne.

Išvados

1. Konstitucinis Teismas nuosekliai plėtojo informacijos laisvės doktriną, taikydamas įvairius teisės aiškinimo metodus: lingvistinį, sisteminių, loginį, teleologinį, lyginamąjį ir kitus.
2. Konstitucinė informacijos laisvė yra neatsiejama nuo konstitucinės įsitikinimų ir jų raiškos laisvės, yra jos sąlyga.
3. Konstitucinė informacijos samprata konstitucinėje jurisprudencijoje nepateikta, ji kyla ne tik iš Konstitucijos 25 straipsnio, bet turi sąsają ir su kitomis Konstitucijos nuostatomis, įtvirtintomis *inter alia* Konstitucijos 26, 33, 40, 42 straipsniuose.
4. Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos („žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“) aiškinimas Konstituciniam Teismui nurodant, kad patenka ir žiniasklaida, laikytinas plečiamuoju aiškinimu, lyginant su lingvistiniu šios nuostatos aiškinimu, tačiau jis atitinka tikrąją informacijos laisvės, įtvirtintos Konstitucijoje, prasmę, aiškinant minėtą nuostatą kartu su kitais Konstitucijos straipsniais.
5. Informacijos laisvė (laisvė ieškoti informacijos, laisvė gauti informaciją ir laisvė skleisti informaciją) nėra absoliuti teisė ir konstitucinėje jurisprudencijoje

39 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020 m. liepos 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1639-520/2020“, žiūrėta 2020 m. lapkričio 6 d., <http://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaijeska/tekstas.aspx?id=c7fe5868-2946-4c7c-aa2e-71a3bde7832b>.

40 Aušra Dambrauskienė, „Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse“, *supra note*, 23: 121–155.

je jai nėra teikiama didesnė apsauga nei kitoms teisėms ir laisvėms, kitoms konstitucinėms vertybėms.

6. Sąvokos „nusikalstami veiksmai“ aiškinimas, apimantis ne tik tokius veiksmus, už kuriuos numatyta baudžiamoji atsakomybė, bet ir kitokią atsakomybę, laikytinas plečiamuoju aiškinimu. Toks Konstitucinio Teismo aiškinimas nepaneigia tikrosios Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalies esmės.
7. Teismo aiškinimas, kad ne visos vertybės, kurias atitinkamai atvejais būtina saugoti ribojant informacijos laisvę yra *expressis verbis* įtvirtintos Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje, vertintinas kaip plečiamasis aiškinimas, lyginant jį su lingvistine Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalies samprata. Tačiau toks aiškinimas pasiektas atsižvelgiant į Konstitucijos 117 straipsnį, teisių balansavimo principą ir atitinka viso konstitucinio informacijos laisvės reguliavimo teksto prasmę.
8. Konstitucinio Teismo aktuose stokojama konstitucinių sąvokų, susijusių su informacijos laisve: karo propaganda, šmeižtu, socialine, religine neapykanta, dorove, turinio atskleidimo; taip pat stokojama detalesnio viešojo intereso, kuriam esant galima riboti informacijos laisvę, apibrėžimo.
9. Konstitucinis Teismas neturėjo galimybės (negaudamas prašymo) aiškinti, ar informacijos laisvė apima teisę gauti informaciją apie kitų nuomones ir kokia taikoma / netaikoma konstitucinė apsauga valstybės institucijų vidaus nuomonei.

FREEDOM OF INFORMATION: A PRIORITY RIGHT UNDER THE CONSTITUTION?

Ramutė Ruškytė

Supreme Administrative Court of Lithuania, Lithuania

Abstract. *This article considers to what extent the right to freedom of information is a higher order priority with reference to the Lithuanian Constitution and the rulings of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Accordingly, we analyse the notion of freedom of information as formulated by the Constitutional Court, its interpretations in relation to the scope of the content of this freedom, subjects of this freedom, the significance in the context of other rights, as well as the grounds for restricting this freedom. A critical analysis of the rulings of the Constitutional Court examines the arguments the latter has provided to substantiate its final acts in cases relating to freedom of information.*

The article also responds to the question: does the interpretation of the concept of freedom of information, its content and the grounds for its restrictions (in terms of its scope) reflect an interpretation that is either extensive or restrictive, compared with the linguistic expression of freedom of information entrenched in the Constitution?

In individual cases, the particularities of the linguistic text of freedom of information as consolidated in the Constitution of the Republic of Lithuania and the context (constitutional doctrine) of freedom of information, are compared with the texts of the constitutions and decisions of the constitutional courts of Lithuania's neighbouring states, as well as with the decisions of the European Court of Human Rights. The final chapter considers whether or not the interpretation is lacking or insufficient in relation to certain aspects of freedom of information enshrined in the constitutional doctrine of the Republic of Lithuania.

Keywords: *Constitutional Jurisprudence, Constitutional Freedom of Information, Opinion, Convictions, Methods of Interpretation.*

Ramutė Ruškytė, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėja. Mokslinių interesų sritys: konstitucinė ir administracinė teisė.

Ramutė Ruškytė, justice of Supreme Administrative Court of Lithuania. Research interests: constitutional law, administrative law.